

Jan Paul Schutten, *Schaduwleven. Het dagboek van Constantijn Huygens jr.*, Uitgeverij Atlas/Contact, Amsterdam/Antwerpen 2021. ISBN 978 90 450 31286. Gebonden, 752 blz. € 39,99.

Constantijn Huygens jr. (1628-1697), de oudste zoon van Constantijn Huygens sr. (1596-1687), hield, daartoe aangemoedigd door zijn vader, 'journalen' (dagboeken) bij van zijn reizen. Er zijn maar liefst zeven in perkament gebonden dagboeken met in totaal bijna 1500 bladzijden, uit de periode 21 oktober 1688 tot en met 2 september 1696 bewaard gebleven. Deze beslaan Huygens' leven en carrière tijdens de verovering van Engeland door Willem III en diens koningschap. De originele handgeschreven dagboeken worden bewaard in de Koninklijke Bibliotheek, nationale bibliotheek van Nederland, in Den Haag. In 1876-1877 zijn deze journalen integraal uitgegeven in de *Werken van het Historisch Genootschap* te Utrecht. Deze editie is digitaal te raadplegen op de site van de Digitale Bibliotheek Nederlandse Letteren (DBNL).

Met zijn uitgave heeft Jan Paul Schutten de dagboeken van Constantijn Huygens jr. uit de periode 1688-1696 'toegankelijk' willen maken 'voor iedereen die in geschiedenis geïnteresseerd is'. 'Om de wereld te laten zien door de ogen van Huygens.' Voor een integrale publicatie vindt Schutten de

dagboeken 'om meerdere redenen ongeschikt'. Hij geeft onder meer aan dat we als hedendaagse lezers de achtergronden bij de aantekeningen niet kennen. 'We kennen de meeste namen niet, we kunnen de gebeurtenissen nauwelijks plaatsen en we zullen het belang van veel notities niet altijd even goed beoordelen'. Acht jaar heeft hij met tussenpozen gewerkt aan *Schaduwleven*. Hij heeft 'de teksten voor het leesgemak omgezet naar hedendaags Nederlands', en moest er, omdat hij de dagboekvorm wilde behouden, 'enorm veel achtergrondinformatie' bij geven. Deze informatie staat soms in enkele regels tussen de tekst van Huygens' dagelijkse notities door en soms in aparte hoofdstukjes. Om het 'nog enigszins behapbaar te maken' moest Schutten 'de dagboeken wel bondiger samenvatten'. Het resultaat is een kloek boek in een aantrekkelijke opmaak waarin de hertaalde tekst van de 'achtergrondinformatie' in een grotere letter wordt weergegeven dan die van het dagboek zelf en tussendoor in een cursieve 'schrijfletter' citaten in zeventiende-eeuws Nederlands uit de uitgave door het historisch genootschap een indruk geven van het origineel.

Ik kan me levendig voorstellen dat Schutten enthousiast werd over dit dagboek van Constantijn jr. In de beschreven periode was Huygens jr. ooggetuige van belangrijke historische gebeurtenissen als 'the Glorious Revolution', de slag bij de Boyne en de inname van Namen in 1693. Deze hoogtepunten in de carrière van koning-stadhouder Willem III lijken voor Huygens evenwel minder belangrijk. Hij wijdt er geen grote woorden aan. Hij geeft kort en kaal zijn eigen bezigheden weer te midden van het militaire optreden van zijn baas. (De weergave die we nu hebben is overigens een 'net' handschrift, door Huygens soms dagen later overgeschreven van eerdere aantekeningen of uit zijn herinnering opgetekend.) Juist over de persoonlijke notities van Huygens over zijn gezondheid, over zijn contacten, over het weer, over wat hij at, is Schutten enthousiast. Hij kreeg 'bij het schrijven en onderzoeken' het gevoel 'rond te lopen in de zeventiende eeuw'. En dat gevoel wilde hij de lezer meegeven. Een prijzenswaardig streven. Het is mooi dat Constantijn jr. die in de loop van de geschiedenis in de schaduw van zijn getalenteerde vader en wereldberoemde broer Christiaan bleef, in dit *Schaduwleven* in het volle licht wordt gezet. Vóór Schutten besteedden ook anderen aandacht aan Constantijn jr. Schutten noemt in zijn verantwoording Elisabeth Keesing en Rudolf Dekker. Met name Dekkers studie was 'van onschatbare waarde' voor hem. Vreemd genoeg noemt hij niet de catalogus *Met Huygens op reis* die onder eindredactie van Freek Heijbroek in 1982 verscheen. Hierin vinden we behalve een biografische schets van Constantijn ook het hoofdstuk 'De dagboeken, kritiek en herwaardering'.

Hoe prijzenswaardig Schuttens streven ook is en hoe aantrekkelijk het boek ook is vormgegeven, toch ben ik teleurgesteld in het resultaat. Ik vraag me af of 'iedereen die in geschiedenis geïnteresseerd is' over dit boek enthousiast kan worden. Een niet in de zeventiende-eeuwse politiek of cultuur ingevoerde lezer wordt door de door Schutten geleverde uitleg nauwelijks geholpen. Dat geldt voor de toelichting over de in de dagboeken genoemde personen, maar ook voor zijn uitleg bij bepaalde passages. Zo blijken de redenen die hij aanvoerde om geen integrale editie van de dagboeken te maken (onbekende namen, niet te plaatsen gebeurtenissen) helaas ook op *Schaduwleven* van toepassing. Interne kruisverwijzingen, bijvoorbeeld naar uitleg over een persoon (bijvoorbeeld Kuffler, de schoonzoon Drebbel) komen sporadisch voor. Een register van namen, plaatsen en besproken zaken, ontbreekt, maar had hierbij goede diensten kunnen bewijzen.

Ik vind het een zwaktebod dat Schutten voor de namen van de personen uit Huygens' omgeving verwijst naar een uitgebreid register op de dagboeken uit 1915. Dit register is weliswaar ook digitaal te raadplegen via de DBNL, maar welke lezer doet dat? Bovendien is dit register niet compleet. Waar Schutten wél informatie geeft over de personen, komt die voor mij in veel gevallen te laat in het boek. De persoon in kwestie is vaak al pagina's eerder genoemd. Dan komt een karakterisering als mosterd na de maaltijd. Ik mis een inleiding met een overzicht van de functionarissen aan het hof van Willem III en zijn vrouw Mary Stuart. Ik mis zo'n zelfde overzicht van de familieleden van

Huygens jr. Hoe zijn de nichten en neven die hij ontmoet precies verwant aan hem? Wie is bijvoorbeeld het nichtje Doubleth over wie de koning herhaaldelijk (p. 281, 291, 378) informeert waarom ze nog niet getrouwd is? De stamboom voorin is daarvoor te summier (en bevat bovendien een fout: Isabella Dedel kreeg geen kind met Constantijn sr., maar met jr., zoals ook op p. 258 terecht wordt verteld).

Ik vrees dat de tussenpozen in de acht jaren dat Schutten aan zijn boek werkte, te lang zijn geweest. De continuïteit van de toelichtingen heeft eronder geleden. Geeft de auteur in het begin van het boek nog een aparte uitleg over de Glorious Revolution (1688), over de belangrijke slag aan de Ierse rivier de Boyne (1690) moeten we het doen met commentaar tussen de dagboeknotities van Huygens door en bij de veldtocht door de Spaanse Nederlanden in 1695 en het beleg van Namen is het commentaar nog minder. Waarom bij de laatste gebeurtenis niet meer achtergrondinformatie gegeven over de Negenjarige Oorlog en de Grote Alliantie? Zo blijven de politieke en militaire successen van stadhouder-koning Willem III grotendeels buiten beeld. Gelukkig geven de kaartjes op de schutbladen wel enig houvast over de plaatsen waar de strijd zich afspeelt.

Ook de betekenis van de kunstkenner en verzamelaar Constantijn Huygens jr. en zijn bibliofilie blijven onderbelicht. Constantijns speciale band met zijn geniale broer Christiaan krijgt wel voldoende aandacht. De frequent genoemde briefwisseling tussen beiden, krijgt evenwel helaas geen verwijzing naar Christiaans *Oeuvres complètes* waarin deze brieven (voor zover overgeleverd) geannoteerd zijn uitgegeven. De passages waarin Constantijn de berichten noteert over Christiaans ziekte en overlijden – hij ontvangt ze per brief van zijn echtgenote Susanna Rijckaert - vormen hoogtepunten in het dagboek.

Herhaaldelijk geeft Schutten aan dat hij het dagboek moest beknootten en samenvatten. Naar zijn zeggen kon hij gelukkig minder belangrijke passages weglaten of samenvatten. Hoe en waar dat gebeurde is niet duidelijk. Nergens wordt dat namelijk aangegeven. Zo lezen we bij 5 juli 1696 (p. 723) in een anekdote:

De jonge Van Keppel zei dat de jonge Van Welderen met mevrouw Van Dorp (de vrouw van de raadsheer) reed, en had gezegd: 'Ik wil je niet ophouden, maar om een lang verhaal kort te maken, vrijen?' Zij zei daarop: 'Vrijen.' Dus toen zijn ze de koets in gegaan.

In cursief volgt dan dit citaat:

De jonghe Keppel vertelde, dat de jonghste Welderen tegen Mevrouw Dorp (de Raetshrs wijff) geseght had, met haer rijdende, Mevrouw, om het kort te maken, ick sal je niet ophouden, maer bruyen is de bootschap, en dat sij antwoorde, wel is bruyen de bootschap.

In de uitgave van het Historisch Genootschap volgt na het woord 'bootschap' geen punt maar een komma en gaat de zin zo verder: 'soo bruydt uyt de koets'. Schutten heeft dit stukje weggelaten en in zijn samenvattende laatste zin een onjuiste conclusie getrokken. De jongste (niet de jonge) Van Welderen (dat is volgens het register van 1915 Gijsbert van Welderen (1666-1730)) en mevrouw Van Dorp (dat is Anna Elisabeth de Huybert (1670-1750)) zijn niet 'de koets in gegaan'. Daar zaten ze al in. Mevrouw Van Dorp heeft – in mijn parafrase - de uitnodiging 'neuken?' van de jonge Van Welderen juist afgeslagen: 'Is neuken de boodschap? Neuk dan de koets maar uit!' Dergelijke staaltjes van ook toen al plat en onfatsoenlijk taalgebruik en directe seksuele toenaderingen waren natuurlijk prima ingrediënten voor smakelijke roddels. Het dagboek van Huygens jr. staat er vol mee. Maar zo weglaten en samenvatten, om een seksueel getinte anekdote nog sappiger te maken, kan natuurlijk niet.

Schutten lijkt zich soms, in zijn acht jaren monnikenwerk, toch te weinig tijd gegund te hebben voor een adequate toelichting. Sommige feiten krijgen geen nadere toelichting. Zo was ik benieuwd naar wie Vletters was over wie op 15-11-1690 (p.278) Huygens zegt dat hij is gestorven en 21 ton goud naliet. Kees Zandvliets boek over de 500 rijksten in de Republiek meldt dat het hier gaat om Abraham Velters (1603-1690) nr. 3 in deze top 500. Sommige toelichtende zinnen slaan de plank volledig mis. Bijvoorbeeld op p. 336 waar Huygens bij 12-7 een aantekening maakt 'dat Palm aan 't verraedt van Sluys vast was' (uitgave Historisch Genootschap), zegt Schutten dat onduidelijk is om welk verraad het hier gaat. 'Het gaat in elk geval niet om Sluis in Zeeland, maar om een sluis aan de Waal. Zuilichem ligt aan deze rivier, dus misschien gaat het om een verraad dat belangrijk is geweest voor de familie Huygens.' Een blik in het register van 1915 bij Palm had geleerd dat het hier gaat om luitenant-kolonel Abraham Palm en de verraderlijke uitlevering van de stad Sluis aan de Fransen in 1690. Over dit verraad zijn verschillende pamfletten verschenen.

De hier genoemde feilen zou men details kunnen noemen. Dat zijn ze helaas niet. Schutten is aan een onderneming begonnen zonder een goede begeleiding. Zijn taalvermogen staat buiten kijf. In Huygens' dagboek trof hij een man van vlees en bloed met een ingetogen stijl en sobere toon. En deze stijl en toon vinden we zeker terug in *Schaduwleven*. Maar de politieke en culturele context waarbinnen Huygens over zichzelf schrijft en die ook belangrijk is om dit dagboek goed te begrijpen, blijft te ver weg uit Schuttens boek. Dit valt ook de redactie die op verschillende plaatsen in het boek (bijvoorbeeld p. 102) aanwezig is, of de uitgeverij te verwijten. Waarom zijn voor dit project geen deskundigen ingeschakeld? Waarom is men niet te rade gegaan bij een militair-historicus, kunsthistoricus, boekwetenschapper en Huygenskenner? Dat kan toch niet achterwege gebleven zijn, omdat Schutten 'geen academisch werk' wilde 'maken dat aan alle academische eisen zou voldoen'? Ik vind dit een zwak excuus. Ook in niet-academische werken behoren geen fouten te staan. Heel jammer. Het dagboek van Constantijn jr. verdient beter: een integrale nieuwe editie naar het handschrift, met annotaties, woordverklaringen en uitgebreide registers.

Ad Leerintveld